

VILNIAUS UNIVERSITETO

KAUNO FAKULTETAS

SOCIALINIŲ MOKSLŲ IR TAIKOMOSIOS INFORMATIKOS INSTITUTAS

Informacinių sistemų ir kibernetinės saugos studijų programa

IRMANTAS VASILJEVAS

STATISTIKOS STUDIJŲ DALYKAS

SAVARANKIŠKAS DARBAS No. 2

KAUNAS 2019

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	4
IŽANGA.....	5
1. PIRMOJI UŽDUOTIS	6
1.1 Student(x;df) funkcijos grafikai	6
1.2 X^2 - Chi2(x;nu) - funkcijos grafikai	7
1.3 F(x;nu;omega) funkcijos grafikai.....	7
2. ANTROJI UŽDUOTIS	9
2.2 Imties vidurkio intervalinis įvertinimas skaičiuojant pagal formulę.....	9
2.3 Imties duomenų normališkumo tikrinimas	11
3. TREČIOJI UŽDUOTIS.....	12
T kriterijus priklausomoms imtims	12
T kriterijus nepriklausomoms imtims	13
Chi2 kriterijus.....	14
4. KETVIRTOJI UŽDUOTIS	16
Duomenų pasirinkimo situacija.....	16
IŠVADOS	18
ŠALTINIAI	19

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

pav 1 Student() funkcijų grafikai	6
pav 2 Chi2() funkcijų grafikai	7
pav 3 F() funkcijų grafikai I	8
pav 4 F() funkcijų grafikai II	8
pav 5 Imties duomenų sklaidos ir padėties charakteristikos	9
pav 6 Tikimybių skaičiuotuvai	10
pav 7 Duomenų normališkumą parodanti diagrama.....	11
pav 8 Kraujo spaudimo rodmenys.....	12
pav 9 T-kriterijus priklausomoms imtis	13
pav 10 Vilkikų kainos	13
pav 11 T-kriterijus nepriklausomoms imtis	14
pav 12 Spalvų pasirinkimas pagal asmenybės psichotipą	14
pav 13 Chi2 spalvų pasirinkimo hipotezei	15
pav 14 Skrydžių laikai	16
pav 15 Skrydžių trukmės analizė	17
pav 16 Skrydžių vidurkiai trijose avialinijose tuo pačiu maršrutu	17

LENTELIŲ SĄRAŠAS

Lentelė 1 Imties vidurkio intervalinis	10
--	----

ĮŽANGA

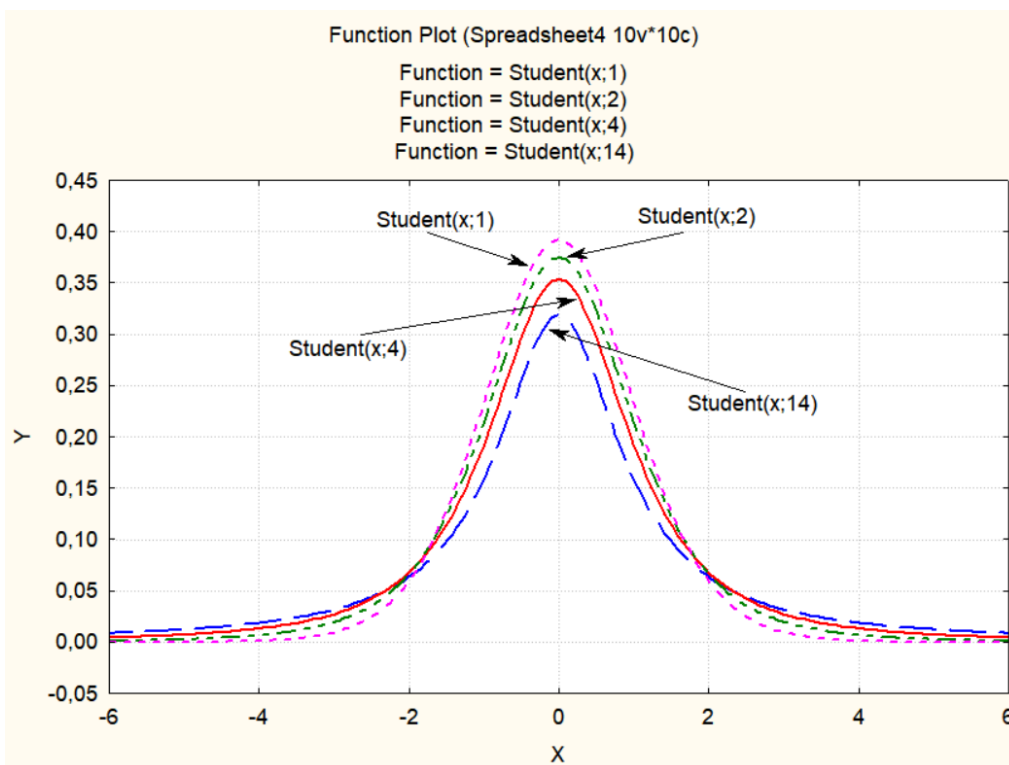
Šio darbo tikslas yra pademonstruoti Statistikos studijų dalyko praktinių ir teorinių užsiėmimų metu įgytas žinias bei įgūdžius.

1. PIRMOJI UŽDUOTIS

Nubrėžti bent trijų pasiskirstymų grafikus (bent vienas dviejų parametų, bent du tolydiniai). Vieno pasiskirstymo vaizdavimui naudoti bent po keturias pasiskirstymo kreives, gaunamas skirtingoms parametų reikšmėms (bent vieno parametro reikšmė turi sutapti su jūsų Nr.). Paaiškinti kitimo tendencijas kintant parametrams.

1.1 Student(x;df) funkcijos grafikai

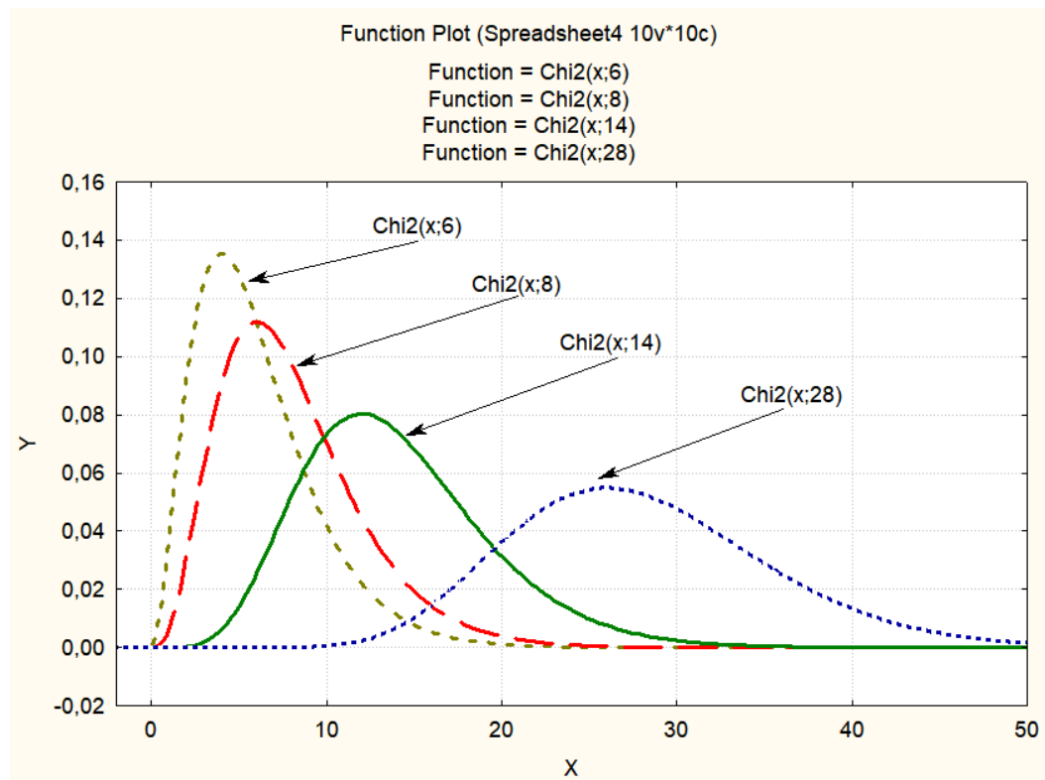
Student() funkcijos grafikas redaguojant df parametą kinta grafiko viršūnės aukštis Y ašies atžvilgiu. Kai parametro reikšmė didėja, viršūnės aukštis mažėja ir atvirkščiai, kai parametro reikšmė mažėja, viršūnės aukštis didėja. Be to, kai parametro reikšmė didėja, grafiko šakos didesniu kampu artėja prie begalybės, kai mažėja - mažesniu.

pav 1 Student() funkcijų grafikai

1.2 χ^2 - $\text{Chi2}(x; \nu)$ - funkcijos grafikai

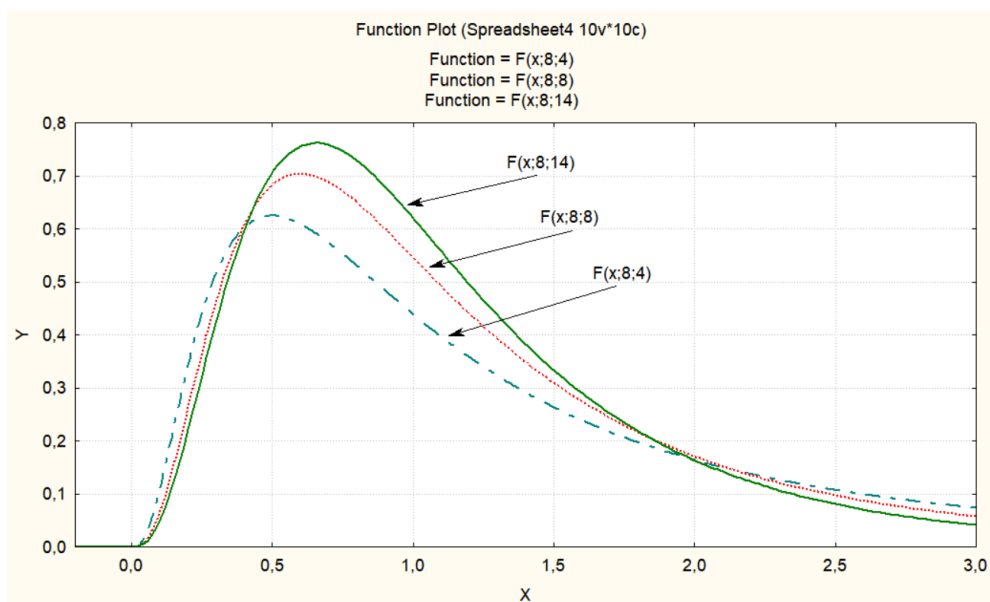
$\text{Chi2}()$ funkcijos grafikas primena pusę sinusoidės, išsitiesiančios iki plus ir minus begalybės, teigiamoje Y ašyje. Didėjant parametro nu reikšmei grafiko viršūnė žemėja, bet kartu platėja grafiko šakos.

pav 2 $\text{Chi2}()$ funkcijų grafikai

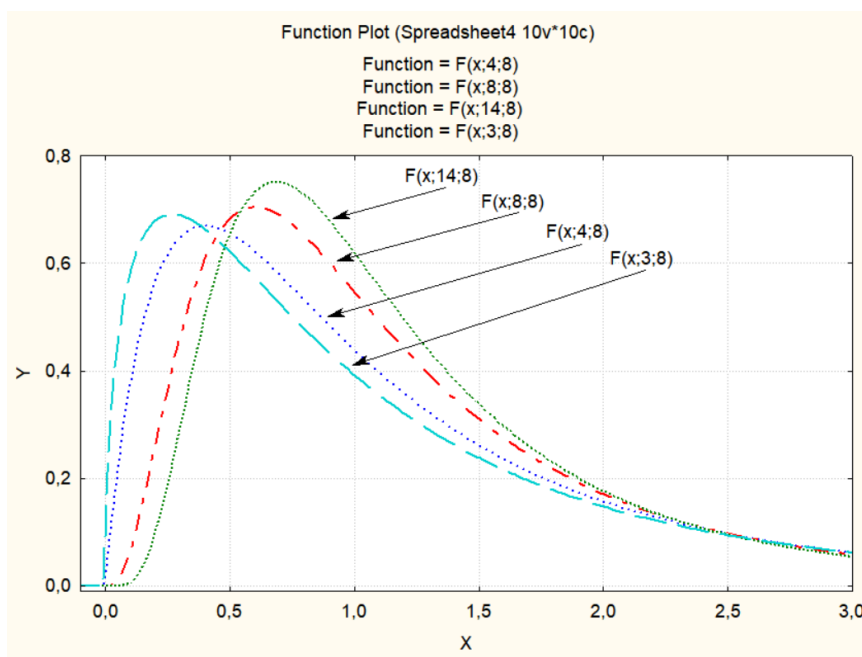
1.3 $F(x; \nu; \omega)$ funkcijos grafikai

$F()$ funkcija turi du parametrus. Kai mažėja antrasis parametras ω , tada vyksta grafiko transformacija link neigiamos Y ir X ašies pusių, tai reiškia, jog grafiko viršūnė žemėja Y ašies atžvilgiu bei grafiko šakos artėja link Y ašies. Be to, didėjant parametro reikšmei didėja grafiko šakų leidimosi kampas.

pav 3 F() funkcijų grafikai I

Didėjant parametru nu vyksta transformacija įstrižai nuo Y ir X ašių į teigiamą pusę. Kai parametro reikšmė mažėja iki tam tikro lygio, tai atitinkamai vyksta grafiko transformacija įstrižai link Y ir X ašių neigiamųjų pusių, tai yra, grafiko viršūnės X_0 ir Y_0 įgauna mažesnes reikšmes. Parametro reikšmei mažėjant bei pasiekus tam tikrą kritinę reikšmę, grafiko viršūnė pradeda kilti Y ašies atžvilgiu, bet vis tiek mažėja X ašies atžvilgiu ne arčiau kaip iki $X_0 = 0$.

pav 4 F() funkcijų grafikai II

2. ANTROJI UŽDUOTIS

Pagal pirmo savarankiško darbo (pirmos užduoties) statistinius duomenis, surasti vidurkio intervalinį įvertinimą dviem skirtingais būdais ($p=0,95+nr/500$). Patikrinti hipotezę apie tų duomenų normališkumą. Parinkti geriausią intervalų skaičių.

2.1 Imties vidurkio intervalinis įvertinimas generuojant automatiškai

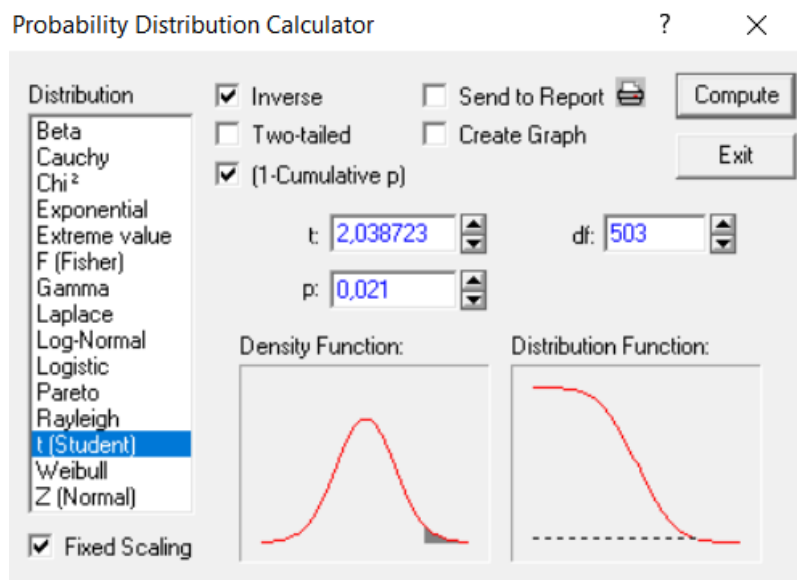
Imties vidurkio intervalinis įvertinimas gali būti sugeneruojamas su duomenų sklaidos bei padėties charakteristikomis STATISTICA programoje. Renkamės meniu juostos punktą *Statistics*, po to *Basic Statistics/Tables*. Iššokusiam dialogo lauke tarp įvairių duomenų vaizdavimo galimybių reikia pasirinkti *Descriptive Statistics* bei paspausti mygtuką *OK*. Po to, sklityje *Advanced* pakeičiame *Conf. limit for means* reikšmę į 95, 8 %, kadangi to reikalauja užduoties sąlyga. Paspaudus mygtuką *Summary* naujame lange sugeneruojami sklaidos ir padėties charakteristikos, tarp kurių jau yra imties vidurkio intervalinis įvertinimas. Mūsų atveju jis apima intervalą - (159180,76; 166003,50).

Descriptive Statistics (Spreadsheet4 in Statistika-savr-2)					
Variable	Valid N	Mean	Confidence -95,800%	Confidence +95,800%	Std.Dev.
Var1	504	162592,13112731479	159180,75986735168	166003,5023872779	37565,222893372251

pav 5 Imties duomenų sklaidos ir padėties charakteristikos

2.2 Imties vidurkio intervalinis įvertinimas skaičiuojant pagal formulę

Imties intervalinis vidurkio įvertinimas skaičiuojamas pagal formulę - $\bar{X} \pm t * \frac{S}{\sqrt{n}}$, kur \bar{X} yra imties vidurkis, t - kvartilis, S - standartinis nuokrypis, o n - imties dydis. \bar{X} , S , ir n dydžius gauname iš sugeneruotų duomenų sklaidos bei padėties charakteristikų. Kintamojo t reikšmę gauname pasinaudoję *Propability Calculator t(Student)* funkcijos skaičiuokliu, kuriame $df = n - 1$, o $p = \frac{1-C}{2}$, C yra *Conf. limit for means* dešimtainė išraiška. Mūsų atveju $p = \frac{1-0.958}{2} = 0.021$.

pav 6 Tikimybių skaičiuotuvas

Suskaičiavus pagal formulę imties vidurkio intervalinis įvertinimas atitinka intervalą (159181,67; 166004,59).

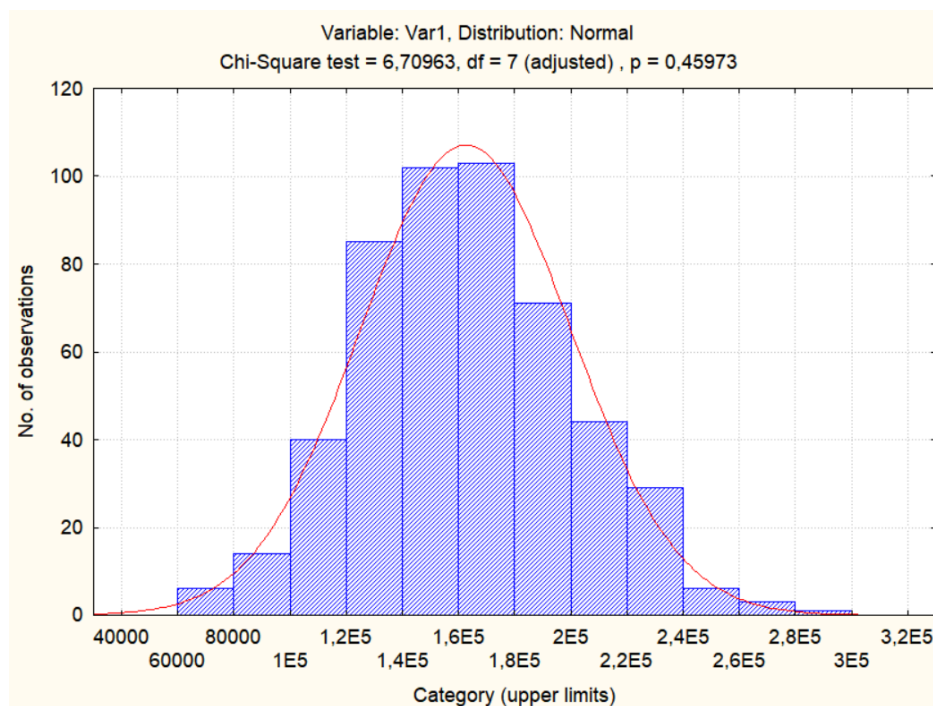
Lentelė 1 Imties vidurkio intervalinis

Įvertinimas pagal formulę

	Imtis	
Standartinis nuokrypis (S)	37566,2228933723	
Vidurkis (X)	162593,131127315	
Skirstinio dydis (N)	504	
Kvartilis (t)	2,038723	
	Intervalas	Formulė
Min	159181,6695	$X - t * S / \text{SQRT}(N)$
Max	166004,5927	$X + t * S / \text{SQRT}(N)$

2.3 Imties duomenų normališkumo tikrinimas

Norėdami patikrinti imties duomenų normališkumą nusibrėšime grafiką, iš kurio matysis, kaip išsidėstę duomenys. Meniu juostoje renkamės *Statistics*, susirandame punktą *Distribution Fitting*, iššokusiam lange pasirenkame *Distribution -> Normal*. Kitame iššokusiam lange prisiskiriame kintamąjį, kuriame yra mūsų duomenys bei spaudžiame mygtuką *Plot of observed and expected distribution*. Gauname sekantį grafiką, kuriame iš kreivės bei histogramos matosi, jog duomenys yra normališkai išsidėstę.

pav 7 Duomenų normališkumą parodanti diagrama

3. TREČIOJI UŽDUOTIS

Iš statistinių žinybų ar periodinių leidinių (pateikti šaltinio bibliografinį aprašymą) surasti tris skirtingus duomenų blokus ir pritaikyti :

t-kriterijų priklausomiems

t-kriterijų nepriklausomiems duomenims

χ^2 kriterijų ($n+m>4$)

T kriterijus priklausomoms imtims

Duomenų analizės situacija - turime dvyliką žmonių. Yra matuojamas jų kraujo spaudimas du kartus dvejose skirtingose pozicijose - stovint ir gulint.

H_0 - kraujo spaudimo vidurkiai matuojant esant skirtingoms kūno padėtimis yra vienodi

	Kraujo spaudimas	
	1 Stovint	2 Gulint
1	132	136
2	146	145
3	135	140
4	141	147
5	139	142
6	162	160
7	128	137
8	137	136
9	145	149
10	151	158
11	131	120
12	143	150

pav 8 Kraujo spaudimo rodmenys

Kadangi klaidos tikimybė $p = 0,143790$, o tai yra daugiau už $0,05$, dėl to turime atmesti hipotezę, kad kraujo spaudimo vidurkiai matuojant esant skirtingoms kūno padėtimis yra vienodi, tad priimame hipotezę H_1 , pagal kurią vidurkiai skiriasi.

Variable	T-test for Dependent Samples (Spreadsheet53 in Statistika-savr-2.stw) Marked differences are significant at $p < ,05000$							
	Mean	Std.Dv.	N	Diff.	Std.Dv. Diff.	t	df	p
Stovint	140,8333	9,49482						
Gulint	143,3333	10,83205	12	-2,50000	5,502066	-1,57400	11	0,143790

pav 9 T-kriterijus priklausomoms imtis

Lentelių generavimo scenarijus -

Statistics -> Basic Statistics/Tables -> t-tests, dependent samples -> OK -> Variables -> Summary

T kriterijus nepriklausomoms imtims

Duomenų imtis sudaro dviejų skirtingų vilkikų markių mažmeninės kainos. Taikydami T kriterijų sieksime nustatyti, ar skirtingos vilkikų markės lemia vilkikų kainas.

H_0 - skirtingų markių vilkikų mažmeninis kainų vidurkis yra vienodas

	Skirtingų markių vilkikų kainos	
	1 Pikapas 1	2 Pikapas 2
1	17400	17500
2	23300	23700
3	29200	20800
4	19200	22500
5	17600	24300
6	19200	26700
7	23600	24500
8	19500	17800
9	22200	29400
10	24000	29700
11	26400	20100
12	23700	21100
13	29400	22100
14	23700	24200
15	26700	27400
16	24000	28100

pav 10 Vilikų kainos

pav 11 T-kriterijus nepriklausomoms imtis

	Table: TIPAS(2) * SPALVA(4) (Spreadsheet36) Model: 1,2		
Test	Chi-sqr	df	p
Max Likelihood Chi-square	56,04453	3	0,00000000000411005
Pearson Chi-square	56,81452	3	0,00000000000281519

pav 13 Chi2 spalvų pasirinkimo hipotezei

Lentelių generavimo scenarijus -

Statistics -> Advanced Linear/Nonlinear Models -> Log-Linear Analysis of Frequency Tables -> Input file: Frequencies without coding variables -> Variables -> Select All -> Specify table (2 : TIPAS; 4 : Spalva) -> OK -> Specify model to be tested (1 2) -> OK -> Summary

4. KETVIRTOJI UŽDUOTIS

Sugalvoti situaciją dispersinės analizės pritaikymui. Išanalizuoti ir išspręsti vieno faktoriaus situaciją.

Duomenų pasirinkimo situacija

Šioje užduotyje yra nagrinėjama, ar skiriasi skrydžių trukmė skirtingose avialinijose renkantis maršrutą Vilnius-Oslas. Viename duomenų stulpelyje pateiktas skrydžių laikas minutėmis, kitame viena iš trijų avialinijų.

H_0 - avialinijų skrydžių trukmė tais pačiais maršrutais yra vienoda

	1	2
	Laikas	Avialinija
1	96	b
2	97	b
3	102	c
4	102	a
5	103	b
6	103	a
7	104	a
8	106	b
9	107	c
10	109	c
11	109	c
12	112	b
13	113	a
14	116	a
15	119	a
16	119	c
17	120	a
18	120	a
19	121	b
20	126	c
21	129	b
22	132	b
23	136	c
24	139	c

pav 14 Skrydžių laikai

Kadangi klaidos tikimybė $p = 0,492822$, o tai yra daugiau už $0,05$, dėl to turime atmesti hipotezę, kad skirtingų avialinių skrydžių trukmė tais pačiais maršrutais yra vienoda, tai reiškia, kad skrydžių trukmė skiriasi.

Analysis of Variance (Spreadsheet5 in Statistika-savr-2.stw)								
Marked effects are significant at $p < ,05000$								
Variable	SS Effect	df Effect	MS Effect	SS Error	df Error	MS Error	F	p
Laikas	220,1871	2	110,0936	3158,442	21	150,4020	0,731995	0,492822

pav 15 Skrydžių trukmės analizė

Lentelėje žemiau matome lentelėje, kurioje pavaizduoti skrydžių laiko vidurkiai trejose avialinijose.

Breakdown Table of Descriptive Statistics (Spreadsheet5 in Statistika-savr-2.stw)			
N=24 (No missing data in dep. var. list)			
Avialinija	Laikas Means	Laikas N	Laikas Std.Dev.
a	112,0797	8	7,64003
b	111,8672	8	14,12257
c	118,3961	8	13,90644
All Grps	114,1143	24	12,12010

pav 16 Skrydžių vidurkiai trijose avialinijose tuo pačiu maršrutu

Lentelių generavimo scenarijus -

Statistics -> Breakdown & one-way ANOVA -> OK -> Variables (Laikas, Avialinija) -> OK -> Codes for grouping variables -> All -> OK -> Lists of tables -> Output Tables -> Analysis of Variance -> OK -> Summary

IŠVADOS

X^2 kriterijaus taikymas, T-kriterijaus taikymas priklausomoms ir nepriklausomoms duomenų imtims, regresijos taikymas gali padėti atrasti koreliacijas tarp duomenų bei paneigti arba patvirtinti hipotezes apie duomenis. Šios įžvalgos gali būti naudojamos priimant verslo sprendimus.

ŠALTINIAI

1. Virgilijus Sakalauskas. *Statistikos paskaitų medžiaga*. Žiūrėta 2019-11-21 per internetą: VU informacijos šaltiniai.
2. Cengage Learning. *Data Sets, Pickup Trucks*. Žiūrėta 2019-12-01 per internetą: <http://college.cengage.com/mathematics/brase/understandable_statistics/7e/students/datasets/tvis/fra mes/frame.html>.
3. Learntech UNW Bristol. *Paired t-tests*. Žiūrėta 2019-12-01 per internetą: <<http://learntech.uwe.ac.uk/da/Default.aspx?pageid=1439>>.
4. Learntech UNW Bristol. *Chi-squared test for nominal (categorical) data*. Žiūrėta 2019-12-01 per internetą: <<http://learntech.uwe.ac.uk/da/Default.aspx?pageid=1435>>.